

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กระบวนทัศน์ใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยเน้นด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) ด้านคุณธรรม จริยธรรมและด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (โสภณ พรโชคชัย, 2553, หน้า 1; อนันต์ชัย ฐูรประภม และคณะ, 2553, หน้า 3) แต่ในปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตทั้งค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมจากต่างชาติผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กและเยาวชนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น มีความเห็นแก่ตัวและมีแนวโน้มที่จะกระทำเพื่อแสวงหาความสุขและผลประโยชน์ส่วนตัวเพิ่มขึ้น (พจนารถ บัวเขียว, 2535 อ้างถึงใน วลัยนิภา ฉลากบาง, 2548, หน้า 1) ส่งผลทำให้ขาดจิตสำนึกสาธารณะเพราะให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 59-60) โดยจะเห็นได้จากการไม่ช่วยกันรักษา สาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ สวนสาธารณะ ถนนสาธารณะ การทิ้งขยะมูลฝอย ไม่ถูกที่ การใช้น้ำประปาและไฟฟ้าอย่างฟุ่มเฟือย เป็นต้น

วิกฤตการขาดจิตสำนึกสาธารณะของคนในชาติก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา เช่น การย่อหย่อนในศีลธรรม การขาดระเบียบวินัย การทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสมบัติ (สมาคมวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) เพื่อสังคม, 2546, หน้า 18-20 อ้างถึงใน ฉวีวรรณ คำประไพ, 2554, หน้า 1) โดยเฉพาะ กระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้คนส่วนใหญ่มุ่งสนใจในเรื่องของปากท้องของตนมากยิ่งขึ้น ความคิดที่เกี่ยวข้องกับ

สังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ลดน้อยลงตามลำดับ (บุญสม ทรรษาศิริพจน์, 2542 อ้างถึงใน กรรยา พรรณนา, 2553, หน้า 1) สภาพความเสียหายของส่วนรวมซึ่งเกิดจากการทำลาย การใช้ประโยชน์โดยไม่ดูแลรักษา หรือละเลยที่จะช่วยดูแลแก้ไขเมื่อพบความเสียหาย เช่น การขีดเขียน ฟันสีตามสถานที่สาธารณะ หรือสถานที่ท่องเที่ยว การทิ้งขยะมูลฝอยตามสวนสาธารณะ หรือแม่น้ำลำคลอง และถนนหนทางต่างๆ การใช้พื้นที่สาธารณะติดตั้งป้ายโฆษณา การตั้งแผงขายสินค้าตามทางเท้า การปล่อยให้หมาป่าจรจัด หรือแจกจ่ายน้ำไหลเจิ่งนองถนน (ฉวีวรรณ คำประไพ, 2554, หน้า 1) สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นการขาดจิตสาธารณะของคนในสังคม แม้แต่สังคมเล็กๆ ในโรงเรียน ก็จะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการขาดจิตสาธารณะของนักเรียน เช่น การไม่เก็บกวาดเศษกระดาษที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ทิ้ง ไม่ทำความสะอาดห้องเรียน ไม่จัดห้องเรียนให้เรียบร้อยหากไม่ใช่เวรของตน หรือแม้แต่วันที่เป็นเวรก็ยังไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าวแม้จะดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เรื่องใหญ่โต หรือเกิดผลเสียหายร้ายแรงต่อส่วนรวม แต่ก็สมควรปล่อยให้มันเป็นเช่นนี้ตลอดไป เพราะพฤติกรรมเหล่านี้แสดงถึงการขาดจิตสาธารณะซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาอีกมากมาย (รังสี เกษมสุข และ สุขุมาล เกษมสุข, 2550, หน้า 60)

การปฏิรูปการศึกษาในระยะที่ผ่านมา ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ให้รู้จักปรับตัวทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้เน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ที่กล่าวถึงคนว่า คนคือทรัพยากรที่มีค่าสูงสุดและจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 1-2) นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2550, หน้า 3) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 1-10) ยังได้กำหนดจุดเน้นในการปฏิรูปการศึกษาให้มีพลังและมีประสิทธิภาพโดยกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการตั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 7 ที่ระบุว่าความมุ่งหมายและกระบวนการในการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน คือ ให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและมุ่งทำประโยชน์

สร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้จิตสาธารณะเป็นหนึ่งใน 8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียน (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543, หน้า 29)

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาวิกฤติทางด้านจิตสาธารณะของเยาวชน หรือคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของอมรรวิษฐ์ นาครทรรพ (2548, หน้า 182-183) พบว่า เยาวชนกำลังอยู่ในสภาพแห่งความเสี่ยงโดยเฉพาะการใช้ชีวิตในแง่มุมต่างๆ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้รับการควบคุม หรือแก้ไขย่อมส่งผลเสียต่ออนาคตของเยาวชน ในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลอันเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ประการหนึ่ง คือ คุณภาพการเรียนรู้และความใส่ใจในการเรียนรู้ของเยาวชนลดลงอย่างเห็นได้ชัด เพราะความอ่อนแอทางความคิด ซึ่งนอกจากจะทำให้เยาวชนไม่มีภูมิคุ้มกันแล้ว ยังเป็นจุดอ่อนที่จะทำให้เข้าใจสังคมผิด ไม่เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือเรียกว่า “ขาดจิตสำนึกสาธารณะ” สภาพการณ์ที่วัยรุ่นไทยขาดจิตสำนึกสาธารณะ ทำให้ชุมชนอ่อนแอ ไม่ได้รับความสนใจจากวัยรุ่นและขาดกิจกรรมส่วนร่วม ห่างเหินศาสนาและขาดความซื่อสัตย์ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นตัวกั๊กกร่อนเศรษฐกิจพอเพียงและความสมานฉันท์ในสังคม นอกจากนี้สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี (2549) พบว่า เด็กจำนวนกว่าร้อยละ 25 ได้เกรดเฉลี่ย 3.5 และกว่าร้อยละ 90 อยู่กับพ่อแม่และครอบครัวที่อบอุ่น แต่เด็กถูกหล่อหลอมให้เน้นเรื่องการเรียนรู้เป็นหลัก เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พ่อแม่พอใจแต่ไม่มีจิตสาธารณะ เด็กที่เรียนไม่เก่งจะพยายามทำพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองให้มากขึ้น ดังนั้น ผลการประเมินเด็กไทยจึงได้ข้อสรุปที่ว่า เด็กไทยต้องการเรียนเก่งแต่ขาดจิตสำนึกสาธารณะ สอดคล้องกับสมพงษ์ จิตระดับ (2550, หน้า 35) ที่ศึกษาสภาพการณ์เยาวชนด้านการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนระดับอุดมศึกษา พบว่าเป็นกลุ่มที่โตดเรียนมากที่สุด และมีจิตอึกเสบ หรือไม่มีจิตสำนึกเนื่องจากอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยปัญหา และยังสอดคล้องกับผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2554, หน้า 10)

จิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เป็นประโยชน์ในทุกระดับของสังคม ถ้าหากได้มีการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างเข้มแข็ง ตั้งแต่บุคคลในระดับครอบครัวและที่สำคัญที่สุดการสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีนั้น ต้องสร้างกับเด็กและเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต สามารถรับรู้สิ่งที่ดีงามจากพ่อแม่ที่บ้าน ผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ การดูแลลูกหลานในระดับชุมชนและสังคม ตลอดจนจนถึงสถาบันการศึกษา นอกจากจะอบรมสั่งสอนทั้งด้านวิชาการ ยังจะต้องอบรมคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการเสียสละ ให้มากกว่ารับ จะทำให้เด็กและเยาวชนพัฒนาจิตใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีความอ่อนน้อมถ่อมตน พัฒนาจิตใจตนเอง สู้จิตสำนึกสาธารณะต่อไปในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับจิตสาธารณะ โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ซึ่งได้กำหนดเป็นจุดหมายของการศึกษาในข้อที่ 5 คือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อที่ 8 ให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ โดยสถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้เด็กได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์รวม 165 ชั่วโมง ระดับประถมศึกษาจะต้องทำกิจกรรมจำนวน 60 ชั่วโมง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 45 ชั่วโมง และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 60 ชั่วโมง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, หน้า 4) อีกทั้งยังเพิ่มกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เข้าไปในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ไว้ในมาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมือง มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลที่มีจิตสาธารณะเป็นปัจจัยหนึ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนทั้งในและต่างประเทศ พบว่า สามารถกระทำได้หลากหลายวิธี เช่น การใช้โปรแกรมพัฒนา การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น ละครหุ่นเชิด การเล่านิทาน สื่อคอมพิวเตอร์ หนังสือการ์ตูน บทบาทสมมติ กิจกรรมฝึกอบรม และชุดฝึกอบรม เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ชุดฝึกอบบรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์ ซึ่งชุดฝึกอบบรมเป็นเครื่องมือหรือรูปแบบการพัฒนาผู้เรียนอีกแบบหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง มีทางเลือกในการเรียนที่หลากหลาย มีโอกาสเรียนจากสื่อ หลายๆ ทางและได้เรียนรู้ตามอัธยาศัยของตนเองเป็นสื่อช่วยสอนของครู สนองความ ต้องการของผู้เรียน สามารถสร้างความสนใจ สร้างความรับผิดชอบให้แก่ผู้เรียนและผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2532; บุญเกื้อ ควรรหาเวช, 2530; สุพันธ์ ปัทมคม, 2533 อ้างถึงใน สุพันธ์ สุทรประเสริฐ, 2547) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำแนวคิด การเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984, p. 21) มาพัฒนาชุดฝึกอบบรม ซึ่ง ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นสังเกตปฏิบัติการ ตอบสนอง ขั้นมีโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นทดลอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก การกระทำจริง สร้างความรู้ใหม่โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหา คิดหาแนวทางแก้ไข ลงมือ ปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์ ผู้เรียนจะสร้างความรู้ของตนเอง เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เดิมให้เป็นความรู้ใหม่ ซึ่งจะเป็นความรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตจริงได้ สอดคล้องกับ คิริรัตน์ คิริชีพชัยยันต์ (2548, หน้า 39) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และจิตสำนึกสาธารณะต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้ชุดการเรียนวิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการเรียน มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีจิตสำนึกต่อการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ สอดคล้องกับ สุทธิ จุงวงศ์สุข (2548, หน้า 48) ที่ทำการวิจัย เรื่อง การใช้กระบวนการ สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาสามารถเสริมสร้างลักษณะนิสัยจิต สาธารณะของนักเรียนได้ ดังนั้น โรงเรียนซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการให้การศึกษาอบรมเด็ก และเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดีเพื่อเป็นกำลังของสังคม นอกจากจะให้ความรู้ทาง วิชาการและฝึกทักษะ ความสามารถในด้านต่างๆ แล้วยังมีหน้าที่พัฒนาค่านิยมที่ดีงาม ให้แก่เด็กและเยาวชน ช่วยปรับพฤติกรรม พัฒนาให้มีพฤติกรรมที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

จากความเป็นมาและปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ จึงสนใจที่จะสร้างชุดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ทั้งนี้เพื่อจะได้นวัตกรรมและสามารถขยายผลนำไปใช้กับโรงเรียนที่มีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

คำถามของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามของการวิจัย ดังนี้

1. ชุดฝึกอบรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีลักษณะอย่างไรและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 หรือไม่อย่างไร
2. ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังการใช้ชุดฝึกอบรมแตกต่างจากก่อนการใช้ชุดฝึกอบรมหรือไม่ อย่างไร
3. ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังการใช้ชุดฝึกอบรมแตกต่างจากกลุ่มควบคุมหรือไม่ อย่างไร
4. ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังจากการใช้ชุดฝึกอบรมสิ้นสุดแล้ว 1 เดือน แตกต่างจากหลังการฝึกอบรมยุติหรือไม่ อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและก่อนการใช้ชุดฝึกอบรม
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการใช้ชุดฝึกอบรมยุติระหว่างผู้นำนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกลุ่มทดลองระหว่างหลังการใช้ชุดฝึกปฏิบัติและหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดแล้ว 1 เดือน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ
2. ชุดฝึกอบรมจะเป็นต้นแบบในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับประเทศ

3. ผลการวิจัยจะเป็นสารสนเทศให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ นักเรียนโดยทั่วไป ทั้งนี้เพื่อช่วยลดปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ในครั้งนี้ แบ่งขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

1.1 จิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ด้าน ดังนี้

1.1.1 การช่วยเหลือผู้อื่น

1.1.2 การเสียสละเพื่อสังคม

1.1.3 การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

1.2 ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งเป็น 3 ด้าน จำนวน 10 กิจกรรม

1.2.1 ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น มี 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมบพทสะท้อน เชิงรูปธรรมกับจิตสาธารณะ กิจกรรมมาเรียนรู้เป็นผู้มีจิตสาธารณะกันเถอะ และกิจกรรม หัวใจอาสา นำพาความสุข

1.2.2 ด้านการเสียสละเพื่อสังคม มี 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรม ความเสียสละความมีน้ำใจ กิจกรรมความสะอาดคือความสุข และกิจกรรมคนดีของชุมชน

1.2.3 การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม มี 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมความ ร่วมมือร่วมใจ กิจกรรมสร้างวินัยสร้างจิตสาธารณะ กิจกรรมชีวิตพัฒนาได้เข้าใจเราพร้อม และกิจกรรมถอดบทเรียนจากการพัฒนาจิตสาธารณะ

ในแต่ละชุดฝึกอบรมมี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ชื่อชุดฝึกอบรม หัวข้อเนื้อหา แนวคิด วัตถุประสงค์ กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินการ ภาระงาน หรือชิ้นงาน สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ ระยะเวลาที่ใช้ฝึกอบรม และการประเมินผล

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตามระยะการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 1,240 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านเชื่อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยแบ่งออกเป็นระยะการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ในระยะนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ และองค์ประกอบชุดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ระยะที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2 ชนิด ได้แก่ 1) ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) แบบวัดจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำหน้าที่ตรวจสอบร่างชุดฝึกอบรมและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ทำหน้าที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัดจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้

การดำเนินการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านเชื่อม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 50 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 25 คน คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

3. ด้านตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ชุดฝึกอบรมพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมจิตสาธารณะของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จำนวน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเสียสละเพื่อสังคม และด้านการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม

4. ด้านระยะเวลาทดลอง

ทำการทดลองในปีการศึกษา 2557 ระหว่างวันที่ 22 พฤศจิกายน 2557 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2557

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้วยกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะและกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้ พระเทพเวที (2531), วันทนา วาสิกสิน (2534), เสาวนีย์ เสนาสู (2532), อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2540), กรมวิชาการ (2542), ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจกร (2543), ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2546), ศิริรัตน์ ศิริชีพชัยยันต์ (2548), บุญทัน ภูบาล (2549), พิริยา นิลมาต (2550), พรพรม พรคพวก (2550), อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550), ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550), เจษฎา หนูรุ่ง (2551), ยุทธนา วรณปิติกุล (2542), วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544), นริศรา ริชาร์ดสัน (2546), ชาย โพธิสิตา (2541), จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ (2548), ญัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550), และ Kolb (1984, p. 23)

1. องค์ประกอบของจิตสาธาณณะ ประกอบด้วย

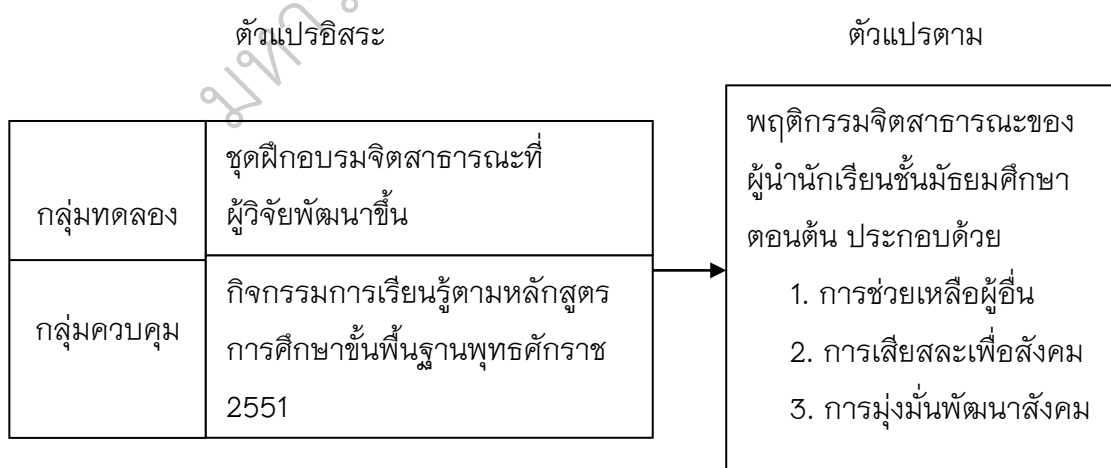
1.1 การช่วยเหลือผู้อื่น ประกอบด้วย การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น การให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่นและการแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

1.2 การเสียสละเพื่อสังคม ประกอบด้วย การสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลา การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การรู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ การสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มาก หรือคนที่อ่อนแอกว่า การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

1.3 การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม ประกอบด้วย การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม การตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม การตั้งใจที่จะทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ และการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

2. ชุดฝึกอบรมพัฒนาจิตสาธาณณะของผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เป็นชุดฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 10 กิจกรรม

3. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ยึดแนวคิดของ Kolb (1984, p. 23) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสร้างประสบการณ์ ขั้นสังเกตปฏิบัติการตอบสนอง ขั้นนิเทศน์เชิงนามธรรมและขั้นทดลอง ซึ่งกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดง ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. จิตสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นสภาพจิตที่คำนึงถึงสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยการเอาใจใส่ การช่วยเหลือ อาสาทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ด้าน ดังนี้

1.1 การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกโดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นพบแต่สิ่งที่ดีงามไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น การให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และการแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

1.2 การเสียสละเพื่อสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกโดยมุ่งหวังให้สังคมโดยรวมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือสังคม ไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย การสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลา การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การรู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ การสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มาก หรือคนที่อ่อนแอกว่า การใช้เวลาร่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

1.3 การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่วนรวมอย่างต่อเนื่องโดยการศึกษาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบสรุปและประเมินผล จิตสาธารณะสามารถวัดได้ด้วยแบบวัดที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

2. การพัฒนาจิตสาธารณะ หมายถึง กระบวนการกล่อมเกลาทางสังคม (Socialization) ที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมรับรู้ถึงความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ และแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการมีจิตสาธารณะ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ชุดฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้ตัวแบบผ่านสื่อต่างๆ เช่น การใช้วีดิทัศน์ ละครหุ่นเชิด การเล่นเกม การศึกษากรณีตัวอย่าง การสนทนา การทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3. กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยการดึงเอาประสบการณ์จากตัวผู้เรียนแล้วกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นออกมาเพื่อพัฒนาเป็นความคิดใหม่ เจตคติใหม่และทักษะใหม่

4. ชุดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน โดยวิธีการวิเคราะห์ระบบ และทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมก่อนที่จะนำมาใช้จริง ประกอบด้วย ชุดเอกสาร สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยโครงสร้างของชุดฝึกอบรมในแต่ละกิจกรรมประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังนี้

4.1 ชื่อชุดฝึกอบรม หมายถึง ชื่อชุดเอกสารที่จัดทำขึ้น

4.2 หัวข้อเนื้อหา หมายถึง ข้อความที่แสดงถึงขอบเขตหรือประเด็นหลักในการเรียนรู้ที่บรรจุไว้ในชุดฝึกอบรมแต่ละชุด

4.3 แนวคิด หมายถึง คำจำกัดความ หรือกรอบของเนื้อหา หรือประเด็นหลักที่กำหนดไว้ในชุดฝึกอบรมแต่ละชุด

4.4 วัตถุประสงค์ หมายถึง ข้อความเชิงพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ได้ศึกษาเนื้อหาในชุดฝึกอบรมแต่ละชุดได้ครบสมบูรณ์แล้ว

4.5 กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินการ หมายถึง วิธีการ ขั้นตอน และแนวปฏิบัติ หรือรูปแบบการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.6 ภาระงาน หรือชิ้นงาน หมายถึง สิ่งให้ผู้เข้าฝึกอบรมต้องลงมือปฏิบัติจนสำเร็จเป็นผลงาน ซึ่งอาจจะเป็นเทคนิควิธีการ หรือชิ้นงาน

4.7 สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่อำนวยความสะดวก หรือสนับสนุนให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.8 ระยะเวลาที่ใช้ฝึกอบรม หมายถึง ระยะเวลาที่ใช้สำหรับการฝึกอบรมในแต่ละชุดกิจกรรมโดยใช้เวลาชุดละ 1 ชั่วโมง

4.9 การประเมินผล หมายถึง วิธีการและเครื่องมือ ที่นำไปใช้กับนักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การประเมินความรู้ การประเมินพฤติกรรมและการประเมินผลงาน เป็นต้น

5. ประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม หมายถึง คุณภาพของการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะของผู้นำนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ชุดฝึกอบรมต้องมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยพิจารณาจากผลคะแนนทดสอบระหว่างเรียน (E_1) และผลคะแนนหลังเรียน (E_2) ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

80 ตัวแรก (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบฝึกขณะเรียนของนักเรียน โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

80 ตัวหลัง (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนของนักเรียน โดยคิดเป็นค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

6. ผู้นำนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ทำหน้าที่ประธาน และ หรือคณะกรรมการสภานักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ในปีการศึกษา 2557